

Nr 689.

Av herr **Ekdahl**, i anledning av *Kungl. Maj:ts proposition, nr 379, angående hemvärnets rekrytering, tjänstgöringsskyldighet och ekonomiska förmåner.*

I anförande till statsrådsprotokollet — prop. nr 379 s. 4 — erinrar chefen för försvarsdepartementet om att »på senare tid vissa svårigheter uppstått vid rekryteringen för hemvärnets». Departementschefen finner förklaringen härtill dels i »psykologiska faktorer, sammanhängande med att den omedelbara faran för vårt lands indragande i krig bortfallit», dels däri, att det för den enskilde är »ofta nog förenat med ekonomiska svårigheter att deltaga i hemvärnets verksamhet». — Statsrådet betonar — prop. s. 5 — att »krigserfarenheterna givit vid handen, att en organisation av i huvudsak hemvärnets karaktär även främdeles bör ingå i vår försvarsorganisation» och finner det därför ur rekryteringssynpunkt angeläget, att vissa av hemvärnskommittén framlagda delförslag omedelbart bringas till avgörande, emedan »ett uppskov kan medföra allvarligt avbräck i hemvärnets verksamhet, vilket vore så mycket mera betänkligt, som vissa svårigheter torde möta att under fredliga förhållanden på frivillighetens väg återuppbygga en organisation av denna art».

Ovan återgivna, i statsrådsprotokollet anförda synpunkter synas mig ge en synnerligen stark motivering för att riksdagen — med all uppskattning av den stadga åt och de förbättrade villkor för hemvärnets, som det föreliggande regeringsförslaget innebär — beträffande de ekonomiska villkoren i vissa fall sträcker sig något längre än propositionen. Ett sådant ställningstagande från riksdagens sida utefter de linjer, jag här nedan antyder, skulle, synes det mig, stå fullt i samklang med departementschefens å s. 4 i propositionen gjorda uttalande, att den som ansluter sig till hemvärnets bör »i allmänhet icke behöva underkasta sig ekonomiska uppoffringar i anledning därav». — Det innebär säkerligen sund realism att med tillräcklig konsekvens hålla fast vid denna princip. Ty även om den enskilde, när fara hotar landet och hembygden, utan tvekan underkastar sig mycket långt gående ekonomiska och andra personliga uppoffringar för sådana syften, som hemvärnets avser att tillgodose, torde under normala förhållanden den enskilde hemvärnsmannen såsom förutsättning för sin tjänstgöring i hemvärnets räkna med, att det allmänna håller honom ekonomiskt skadslös för de personliga prestationer, som denna tjänstgöring för honom innebär.

Enligt departementschefens förslag — prop. s. 22 — skall hemvärnsman, som

uppnått värnpliktsåldern, under tjänstgöring i utbildningssyfte, vilken pågår minst tre dagar i följd, äga uppbära ersättning, benämnd daglön, med 6 kronor per dag, medan hemvärnsman, som icke uppnått värnpliktsåldern, under enahanda förhållanden skall tjänstgöra för en daglön på 3 kronor. Såsom motive-ring för denna skillnad åberopar departementschefen »den mindre försörjningsplikt, som i allmänhet åvilar de yngre hemvärnsmännen». Hur teoretiskt viktig denna motivering än kan te sig, lär den i förevarande sammanhang knappast vara hållbar ute i verkligheten. Den manliga ungdomen i våra dagar har — även före värnpliktsåldern — sådana inkomster i civila sysselsättningar, att en föreslagen daglön inom hemvärdet på 3 kronor måste synas orimligt låg och dessutom te sig orättvis, jämförd med den daglön på 6 kronor, som äldre kamrater — i vissa fall kanske bara ett år äldre — få uppbära under alldeles likartade tjänstgöringsförhållanden. Det kan, såsom hemvärnsrådet — prop. s. 13 — framhåller, »ur psykologisk synpunkt ej vara lämpligt, att ej samma ersättning utginge för samma arbete, och kunde medföra den föreställningen hos de yngre hemvärnsmännen, att deras arbete i försvarets tjänst tillmättes mindre värde än de äldre hemvärnsmännens». Nyrekryteringen måste givetvis i stort sett ske nerifrån, d. v. s. från de yngre årsklasser, som befinna sig under värnpliktsåldern, och det måste innebära avsevärda risker för denna nyrekrytering, om dessa årsklasser skola känna sina insatser i hemvärdet undervärderade.

Departementschefen anser sig — prop. s. 23 — icke kunna tillstyrka hemvärnskommittens förslag om »ersättning även för intrång, som hemvärnskrets- och hemvärnsområdesbefälhavare nödgas underkasta sig genom att taga egna utrymmen i anspråk såsom expeditions- eller förrådslokaler». Det torde förhålla sig så, att på landsbygden och i mindre samhällen vederbörande befälhavare inom hemvärdet så gott som undantagslöst måste hålla expeditionslokal inom sin bostad och i de flesta fall också avstå visst till bostaden hörande utrymme att utnyttjas såsom förrådslokal. För dessa utrymmen har han själv hyreskostnader. Att staten i sådant sammanhang skall slippa ifrån all hyreskostnad men samtidigt neka ersättning för intrång och obehag, som enskild person underkastar sig, måste te sig såsom en orättvisa. — Såsom hemvärnskommittén framhåller — prop. s. 16 — måste man räkna med, att arbetsförhållandena inom hemvärdet komma att avsevärt försvåras under de kommande åren och att detta medför skärpta anspråk på hemvärnsområdesbefälhavarnas intresse och skicklighet för sina uppgifter, bl. a. och icke minst när det gäller att värva nya hemvärnsmän, förmå dem, som redan äro med, att stanna kvar och intressera dem alla för att bibehålla och förkovra sina militära färdigheter. Det måste innebära risk för minskat intresse för uppgifterna hos dessa med mycket ansvarsfyllda uppdrag beklädda hemvärnsområdesbefälhavare, om uppenbart berättigade ersättningsanspråk tillbakavisas. Statskontorets uttalande om svårigheten att bedöma och värdera den »ideella» skada, som det här är

fråga om, kan knappast tillmätas avgörande värde såsom argument. Vill man saken här, så lär det inte ställa sig omöjligt att finna praktiskt användbara former för ersättning. Ett ligger i sakens natur att en sådan ersättning måste utgå med mycket blygsamma belopp, mera ägnade att ge bostadsinnehavaren en känsla av att hans ifrågavarande prestationer värderas än att bereda honom ekonomiskt vederlag, och det kan icke bli tal om någon avsevärd kostnadsökning för statsverket.

På åtminstone ett stort antal håll har man redan nu tvingats att ordna med särskilda förrådslokaler för hemvärdnet, och med den utökning av hemvärdnets materiel, som nu ställs i utsikt, torde sådana särskilda lokaler för framtiden bli allt vanligare. För att vapen, utrustningspersedlar och andra artiklar i hemvärdnsförråden skola kunna hållas i gott skick, kräves en regelbunden tillsyn. Man måste räkna med, att det kan behövas någon ersättning även i dylika fall. Hittills har frågan — åtminstone i vissa av mig kända fall — ordnats genom bidrag ur gåvomedel. Sedan krigsårens högkonjunktur för åstadkommande av dylika gåvomedel gått förbi, måste man nog räkna med, att den ovan antydda ekonomiska möjligheten försvinner. Även i detta fall måste staten säkerligen med det snaraste träda till.

Jag tillåter mig alltså hemställa,

att riksdagen vid behandlingen av Kungl. Maj:ts proposition nr 379 angående hemvärdnets rekrytering, tjänstgöringsskyldighet och ekonomiska förmåner för sin del uttalar,

att även hemvärdnsman, som icke uppnått värdpliktsåldern, under tjänstgöring i utbildningssyfte skall, under förutsättning att tjänstgöringen pågår minst tre dagar i följd, äga uppbära ersättning med 6 kronor per dag, dock under högst 14 dagar av ett och samma kalenderår,

att ersättning efter grunder, som kunna befinnas skäligen, bör utgå till hemvärdnskrets- och hemvärdnsområdesbefälhavare för intrång, som denne underkastar sig genom att avstå del av sin bostad eller därtill hörande utrymmen för upplåtande till expedition- eller förrådslokaler,

att, då fristående lokal för hemvärdnets förrådsartiklar inrättats, ersättning efter skäligen grunder må utgå till särskilt anställd värdare av i sådan lokal inrymda förråd.

Stockholm den 27 november 1945.

Thorvald Ekdahl.
